

Aqqalu C. Jerimiassen

UKA 2021/15a

Atassut

27. September 2021

Naalackersuisut siulittaasuata ammaanermi oqalugiaataa.

(Naalackersuisut Siulittaasuut)

Soorunami naalackersuisooqatigiittut anguniangaqarluni ammaanermi oqaaseqartarnissaq pingaartuuvoq, aallarteqqaarneranilu maluginiaqqaassallugu avaqqukkuminaappoq utoqqartatta inuiaqatigiinni atukkamikkut pitsanngorsaavigineqarnissaat siunertaasoq, tamannalu Atassummi soorunami anguniartuakkatsinniimmat naammagisimaarluinnarparput.

Nualluussuaq Covid-19 eqqarsaatingalugu oqaaseqaatigineqartut qanortormi innuttaasunittaaq tusarneqarluarsimagilik, partiilersorfiunngitsumillu aaliangersaaqatigiittarneq nukittoq sulii attattuarnaqarluni, nualluussuarmi parteeqarani tuniluuttarmat.

Inuiaqatigiinni utoqqartatta atungaasa pitsanngorsarneqarnissaat ila qineqqusaarnermi annertuumik sammeneqartaqaat, suna tamarmilu ilaanni qorsooqqisseriaannartut ilaatigut allaat tikkuarniarneqarsinnaasarluni, piviusorli taamaanngilaq. Suleriuseq inuiaqatigiinni maanna atugarput taamak ittuartillugu suliniarneq kingaattuararsuujuassoq, ukiunilu aggersuni aatsaat malunniutai erseriartulersinnaasarlutik. Tamannalu aallaaveqarpoq, ajoraluartumik, suna tamapajaavat eqiterulluinnarlugu qitiusumiik annertuallaamik aqutsinermik, qitiusumullu aningaasanik illikartitsiuaralualuta utoqqalinersiaqartuusunut toqqaannartumik sunniutai malunniuttarnerat killeqartuarluni.

Atungarissaarnek qitiusumiingilaq, inuilliuku sulilluartut ilinniarluarsimanermikkut qaammarsangaalluarsimallutik inissisimasut atungarissaarnek pilersitassaringaa, tassa imaappoq; kinaluunniit imminut napatilluarsinnaalluni, ilaquttaminut pilersuilluarsinnaalersimalluni angerlarsimaffini toqqisisimanartunngortissinnaangaa. Angerlarsimaffik toqqissisimanartoq tassani qitiuvoq, anaana ataatalu toqqissisimallutik inuuppata, angerlarsimaffik kialaartoq meeraq siunissami angusaqarlunarnissaminut aqqutissaa qaamanerungaassammat.

Suminginnaaneq tamatta akisussaaffingaarpur, uanga ilissilu tamassi maaniittusi. Minnerunngilluinnarporlu kinguaassiutitigut meeqqanut kanngutsaattuliortarnerup akiorniarneqarnissaanut inuiaqatigiinni sakkortuumik suliniuteqarnissatsinnut. Meeqqanut kinguaassiutitigut kajungertarnermik eqqarsaasersuuteqartartut ajortuliunnginnerini ammanerusumik inuiaqatigiittut qisuariarfigisariaqalerpagut, ajortoqarnissaa utaqqinagu katsorsaasarnikkut suliniuteqarluninnartariaqarpugut, attavissaqartariaqarpur taamaanerminnik nassuerfissaqarlutik, taamaalillutillu ajortoq pisussaq utaqqinangu, katsorsarneqarnissamik pilertortumik aallartittoqartariaqarluni ikilisaassagaanni nunatsinni meeqqanut kinguaassiutitigut kanngutsaattuliortarnermik. Naalackersuisullu siulittaasuata naak anguniakkat ajunngilluinnartorpassuit tamassumunnga oqaaseqaammimi taangaluarai, uani taamak iliuuseqarnissaminnik

eqqarsaasersortartut katsorsarneqartalersinnaanerannut periarfissanik tikkuussinermik takusaqarpiarsinnaanginnatta naqissusilaarusupparput.

Kommuninut suleqateqarneq sulii nukittunerusariaqaralarpoq, qitiusoq minnerusoq inuk qitiutinnerullugu. Atassutip isaanit; kommunit tassaapput innuttaasunut qaninnerpaasut, taakkussappullu ulluinnarni najukkani inuuniarnikkut pitsaanerpaamik ingerlanissamut eqqanaarinnittuusussat. Naalakkersuisut akisussaaffinnik annertunerusunik sulii qitiusumiik nussuinerusariaqarneri pisariaqarpoq, maani allaffissuaq alliaruinnartinnangu inunnulli samminerusumik kommunit akisussaaffiisa eqaallisarneqarneruneratigut inuiaqatigiittut siuariatorneq sulii siuarsarneruneqarsinnaavoq. Siunissaq ungasinnerusoq isingalugu imaattariaqarpoq; kommunit namminersorlutik oqartussanit isumalluutigineqassapput, namminersorlutik oqartussat kommuninut isumalluutigineqaratik.

Mittarfiit anngajaalaat marluk naammassiartuaartillugit pingaartuuvoq nalimmassartariaqarneq, tamannalu qujanartumik nuummi malunnaatilimmik ingerlalluartoq takuneqarsinnaavoq. Illuanilli ajorluartumik avannaani imarpik qulaallugu mittarfittaarnissamut sanaartortoqarnerani malinnaasumik ineriartortitsineq ingerlaqataasutut taaneqarsinnaangilaq, pisussarlu qallivallaartinnangu sanaartorsinnaanermut nunangissaanermullu oqinnerusumik suleriutsimik peqalertariaqarneq avaqqukkuminaappoq.

Takornariaqarnikkut ineriartooqinnissami mittarfiit pingasut naammassineqarnerisigut takornariaq nammineq takkukkunnangilaq, uagulliuna innuttaasutut suliaqarnitsigut taakkua tikisittussaagigut. Illoqarfiilli mittarfittaartussat eqqarsaatingalugit inissaqasseq tassani qiviarneqartariaqarpoq, assersuutigissangaannilu Qeqertarsuup tunuani unnuisarfiit 80%-ia sinnerulugu Ilulissaniippat, taannalu tassa ernumanartutut inississinnaasoq takornariat tikittartut amerleriapiluussappata. Takornariat sineriammut tamarmut siammarneqarnissaat siunertarneqartuartaqarpoq, taamaattorli takornariaq pinngitsaalillugu oqarfignissaanngilarput Nuuliarani Paamiunukartariaqartoq, nunatsinniuluna innuttaasut namminneq sulilluarnermikkut namminersortutut ingerlalluarnermik siunertaqarlutik takornariaq inoqarfinnit orningarneqarluartartuniit tigussinnaangaat.

Angallanneq eqaatsuunngippat siuariatorneq ilorraap tungaanut aallarunnangilaq, taamaattumik kiffartuussinissamik isumaqatigiissutit qaffassangaatsiarneqartuartaqarnerat pitsanngorsarneqartuartaqarnissaallu avaqunneqarsinnaangilaq. Inuussutissarsiornerummi ingerlalluartup utertissammagit ullut arlaanni, siunissamullu aningaasaliinertut tamanna isigisarsiaqarluni, soorlumi assersuutigineqaannarsinnaasoq nunarsuarmi nunat kapitalistiunerpaartaanni angallannikkut kiffartuussinissamut isumaqatigiissummut 2022-imut aningaasartaliunneqartut \$88mia.-iummata, tassa koruuninngoraanni kr.654mia.-tit sinnilaarlugit. Taamaaliormikkut nunap iluani innuttaasut eqaalluinnartumik angallannissaat eqqanaarpaat, aningaasarsiornermikullu qanoq nukittutigisumik inissisimanersut naluneqanngereerpoq. Uagut illuanit, kiffartuussinnermut isumaqatigiissutit aningaasartai qaffanneqaraangata aningaasartuutit qaffannerattut nalilerniartarparput, tamanna siunissaq ungasinnerusoq isingalugu allangortinniingassarinnngilarput?

Sanaartornermi qitiusumiit aningaasaliisarnerup kommuninut nuukkiartuaarneqarnissaanik oqariatorneq Atassummiit naammagisimaarlunnarlugu oqaatigisariaqarparput, sinersissami inuussutissarsiortortatta sulii siuariatorfiusumik ingerlaannarnissaannik eqqanaarinnittuusussaammat. Maannami kommunit namminneerlutik inoqarfippassuaminnut ukiut tamaasa aningaasaliissutigisagaat soqannginnermiik ajunnginnerusutut aningaasaliissutitullusooq taaneqakanniinnarsinnaangamik.

Ineriartorneq ingerlatissuarput oqimaaqatigiissumik, aap, taanna oqaaseq isumaqatigisinnaavarput Atassummi, taamaattorli eqqumaffigeqqulluguttaaq; ineriartorluareersut kingaallatsinneqassanngimmata ineriartornikkut katataasimasut siuarsarnillugit, ineriartorluareersummi kingaallassarneratigut nunatsinnut akileraarutigut suliffissaqarnikkullu annertuumik innarliisoorqarsinnaammat.

Nukissiuutit ataavartut annertuupilussuarmik inerisarniarneqarneri naammagisimaarlunnarparput Atassummi, avataaniimmi annertuumik ikummatissamik eqqussuiuarnerput ukiuni qaninnerpaani apparsarneqarujussuartariaqalermat. Tamannattaarlumi pillugu kallerup innera atorlugu angerlarsimaffimmi kissarsuuteqalernerunissaq akikillisaaffiginerunissaasariaqarpoq, ajoraluartumimmi ullumikkut sulaatortumik kissarsuuteqarnissaq akilersinnaaneruvoq, naak illoqarfiit ilaanni, soorlu ilulissani sarfamik sippeqangaarualartoq atorluarnerunissaanut nakerineqanngilaq. Uunga eqqarsaat mumisiallanneqarsinnaavoq: sooq kangiani qiterlermi arlaat iluanaartikkusunnerussuarput nukissiorfiit iluanaartissinnaareeraluarlugu? Aningaasaq nunatta iluaniitiinnarniartariaqarparput.

Qaa maannamiik tassa nukissiuutinik ataavartunik inerisaanissamat aallussiniarta, tasersuillu nukissamik annertuupilussuarmik pilersitsisinnaasut nunarsuarmioqatitsinnut neqeroorutingalugit datacenterinik pilersitsiortornissaannut. Avataaniit aningaasaleerusussuseq piusoq atorluarniartigu.

Aalisarneq pineqartillugu qanorluunniit oqimaattuaannarpoq oqallinneq, ataatsikkummi kikkut tamaasa nuannaartinnissai tassani ajornarnerpaasannuatsiarmat. Taamaattorli nutaaliortumik eqqarsartariuseqarluinnartariaqalerpugut, nunat sanilitta tukertitsiveqarneq aningaasarsiutigilluartersuaat. Tassanilu kisiartaangunarpugut nunanut sanilitsinnut naleqqiulluta tamassumuuna kinguussaaqarujussuurtuni. Aalisarnermullu ataatsimiitsitaliarsuup oqariartuutigisai Atassummiittaaq assut soqutiginiartuutippagut, naalakkersuisullu tamassuminnga inatsisartunik suleqateqarluarumaarnerat kaammattuutingiinnarusullugu, nunatta aningaasaqarnermigut nappataa pingaanerpaq sapinngisamik pitsaanerpaamik suleqatigiiffiginiartariaqarparput, qalipaaterpassuattalu tassani illikaallattariaqartarnissaat avaqqukkuminaattuusussaavoq, oqartarnerattuummi; tamatta iisaqartariaqarpugut iuminaassinnaasunik ilaatigut angusaqatigiinnissaq annerpaq anguniarlugu.

Avammullu aalisakkanik qalerualinnillu niueruteqarnitta suli annerusumik nukittorsartariaqarnerani, minnerunneqisumillu nalittorsaanerunissamik siunertaqarmik Inuussutissalerinermut oqartussaaffiup nunatsinnit tigujartuuarneqarnissaanut pimoorussisumik oqariartorneq Atassummiit nuannaartigilluinnarparput, naluneqanngitsutummi Atassutip 2018-imi inatsisartuniileqqereernermini pimoorullugu anguniangaaniittuarsimavoq siunnersuutaasimallunilu aaliagiiffissatut tunuliaqutserneqarluarluni. Siunissap qaamanerusup tikikkiartuaalernissaanut isumalluaatissaqartugut taamaalilluta Atassummiit isumaqarpugut.

Avammullu niuerneq ajoraluartumik malussarissuuvoq, annerusumik ataasiinnarmik isertitaqaataalluurtumik avammut niuernerput qanoq innarliatigisinnaanersoq takussutissiinnartarpaa tuniluuttumik nunarsuarmi nualluummik ingerlaartoqarnerani. Taamatuttaarlu ippoq qanoq avammut nunatta kiinnertarnera eqqarsaatingalugu, avammut isigineqarnitta innarlerneqarneratigut avataaniit mattussuunneqarsinnaaneq eqqornerlugaassutaasinnaalluarmat.

Aatsitassarsiorneq isumalluarfiujuartartoq qaatuussaraara, taamaattorli ulloq manna tikillugu nunatsinnut iluamik iluaqutaasumik sunniuteqarsimaneranik takusaqarsinnaalersimananga annerusumik. Aningaasatigut malunnaatilimmik aatsitassarsiornikkut isertitaqalersinnaaneq takorluunga nuannertaraluaqaaq, inuiaqatigiinnullissaq qanoq avissaartuussutaasunik annertutigisunik pilersitsisartortaaq uppernarsaatissaqarluarpoq. Qinnqornernik ulorianartunik akulinnik piiasarsinnaalernissamat apeqqut tassani annerpaajuarpoq, qinerisoqarnerili tamaasa tassani ilumut inatsisip allannqortittarnissaa suliarineqartalerniarpa? Soorlu tamanna inuiaqatigiinnut akisussaquisoq siunissaq ungasinnerusoq isigalugu. Atassummiillu tamanna inuiaqatigiinnut apeqqutip tunniunneqartariaqarnera pingaartuutipparput, uran pineqarnerani ataasiartumik innuttaasut taasinneqarneratigut avissaartuussutaanera kipineqarsinnaangaluarmat.

Nunarsuarmioqataaleriartuinnarnitsinni nunarsuup sinneranituulli inuiaassutsimik pingaartitsiniarnerujussuit qimanniangassaapput, takusareersimavarpummi nunarsuup oqaluttuarisaanerani inuiaassutsimik

pingaartitsiniapiluppallaarneq ilaatigut allaat inuiaat iluminni sorsuutilertarnerannik kinguneqartarsimasooq, qaqaquluunniillu tamanna pinngisaannassasooq inuiaqatigiinni uagut eqqanaarniangassaraarput. Apeqqut maanna annertusaqaaq inuttut qanoq ulluinnarni isigineqarnermi, naalagaaffeqatigiinnermut naalagaaffinngornissamulluunniit apeqqutit saqqummalersillugit, ajoraluartumillu Atassummiit oqarsinnaavugut toqqaannaretumik, Nunanut allanut Naalakkersuisup oqariartuutaata inuiaqatigiit avissaartuutsippai, ilaatigut allaat maanna uagut naalagaaffeqatigiinnerup attakkallarneqartariaqarneranik oqariartortartuusugut kalaaliluartutut qallunaannguarutullu tikkuartorneqaatigilingatsinnik. Pisoq ajorluinnarpoq akuersaarneqarsinnaanngilluinnarlunilu, Naalakkersuisullu siulittaasuata ammaanermi oqalugiaataanut ajoraluartumik assortorluinnartuulluni, aanaap aataallu ernutartik ammip qalipaataanik inuup inuiaassusaataluunniit sorliussusaanik ilaluartussanngorlugu ilinniartissanngilaa, aanaalliuna aataallu ernguttani kaammattuilluarnermik asanninnermillu immersortussaangaat, imaanngittoq nassuiaallugu: "uku ataniiaannartut pitusimaniartut kalaaliunnginnerupput uagutsinniik". Eqqarsartariuseq taanna ukiunik 50-inik kinguariarnerusaaq taamaaliniaartut, Sydafrikamimi ukiorpassuarni ikinnerussutillit nunami aquttuusut siuttuat kingulleq F.W De Klerk apartheid atorunnaarsivinneqarnissaanut oqariartuuteqarami oqaaserisimasaasa ilaat imaappoq: "Nukik tamani pingaarnerpaaq tassaavoq tusarnaarsinnaassuseqarneq", uagullu inuiaqatigiittut tamanna killormut saatissanngilluinnarparput. Tamattami maani nunaqavissuusugut inissaqartussaanerput eqqanaangassaraarput qanorluunniit amerput qalipaateqaraluarpat oqaatsigulluunniit sorliungaluarpata. Iulummi sooq avissaartuutsittinerunissaq anguniarneqassua? Oqarluni; illit maannakkorluinnaq naalagaaffinngorusukkavit kalaaliulluartaavutit. Taamaaqajannngilaaq, uanga nammineq arlalippassuarnik inuiaanik akuungaasutut apeqqusinnngisaannarpara sumiuunera, nuannaarutiguaannarparalu takutissinnaallugu oqartarlunga kalaaliullunga, kalaaliuneralu minnerulinngisaannarpoq oqartartillunga; maannakkut taamaakkallartillugu naalagaaffeqatigiinnerup attakkallarneqarnissaa pingaartippara.

Naalakkersuisut siulittaasuata, taammaattumik Atassummiit imatut kaammattorusuppatsigit; innuttaasutit ataatsimuulersikkitt, nivarsiaq qaamasunik nujalik nukappiararlu simertumik amilik tasiortut avissaartinnagit kammagiinnerat nukittorsartuarnissaanik qaamanermik tunioraagit, inunngornermi ajorpugut ajattuineq pigereerlugu, inuulliuna tamanna pilersittaraa, meerarlu ataatamit anaanamillu isumassorneqarluarsimasortaaq ajussutsimik pilersitseqataanissaminut ungasinnerungaartarpoq, eqqarsartaatsinullu qanganitersimasunut, soorlu sumiuussutsimik pingaartitsipilunnernut samminani nunarsuarmioqataanermut samminerusarmat. Kamak ineriartornermi aqquataassanngilaaq, maannami naqisimaneqarata qanorsuaq oqarsinnaatitaavugut, oqartarnerlu; naalagaaffimmik tatisimaneqarneq nunasiaataanerlu sulit atuuttut, uunga Atassummiit saatissinnaavarput; inuiaqatigiittut 1979-imiik namminersornerunerup eqqunneqareerneraniilli inatsiserpassuit pilersissisimavagut, taakkuuppullu maanna ulluinnarni inuunitsinni inatsisit malitagut, imaanngittoq naalagaaffimmiik naqisimaneqartugut, oqaluunneqanngilagummi taamaaliussanngitsugut imaluunniit taamaaliussasugut, ippassaq taasereersimasinnaangaluarput naalagaaffinngornissamut naalagaaffeqatitsinnit apeqquserneqarata. Naalisarlugu, kamak inuiaanut allanut pisuutitsinermut saatinneqaraangat ajattuineq pilersarpoq tikkuartuinerlu, eqqarsarluaqqaarlunilu iliuitsit malikkuunnarlugit misigissutsit annertuumik aallaavigineqalertarput, tassungalu aqqummut annertuumik aallarsimanitta ersiutai ajoraluartumik ulluni kingullerni takullattaavagut, tassalu taaqqillugu naalagaaffinngornimik uatsilaartuingallartuusugut kalaaliunnginnerusullusooq naqissuserniarneqalernitsinnik, innutaasut qitiutinneqarnerat apparluni nunap kisimi qitiutinneeqalerneru erseraluttuarami, Atassummiillu uagut inuk nammineertoq piimavarput, inuullu nammineertup inuiaqatini kivissavai.

Ataatsimut isigalugu Naalakkersuisut siulittaasuata oqalugiarnermi oqariartuutit pigisai tigulluangassaasutut nalilerneqarsinnaapput, eqqummaariffissalli assigiinngitsuttaaq inuillu qiningaasa ataqqinissai puigorneqanngisaannassasooq Atassummiit neriuutingaarput.

Ukiuni sisamani tullerni ingerlasussani toqqissisimanerusumik ingerlasoqarnissaa neriuutingalugu naalakkersuisut siulittaasuata oqalugiaataa Atassummiit tusaatissatut tiguarput.